

Problematyka bezpieczeństwa maszyn w projekcie nowelizacji Kodeksu pracy

Radosław Gonet

1. Wprowadzenie

W dniu 14.03.2018 r. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Pracy podjęła uchwałę o przyjęciu dwóch projektów: *Kodeksu pracy* i *Kodeksu zbiorowego prawa pracy*. Przewodniczący Komisji, Marcin Zieleniecki – wiceminister rodziny, pracy i polityki społecznej – wskazał, że obecnie obowiązujący *Kodeks pracy* ma ponad 40 lat i „jest dokumentem już archaicznym i krytykowanym”. Zaznaczył także, że projekty kodeksów nie są projektami ustaw, stwierdzając, że „są to propozycje ekspertów prawa pracy, którzy przez 18 miesięcy bardzo intensywnie pracowali” [1].

Faktem jest, że aktualny *Kodeks pracy* wszedł w życie 1 stycznia 1975 roku, a po 1989 roku kodeks był nowelizowany ponad 70 razy. Znaczna część uregulowań prawnych została zmieniona w następstwie implementacji dyrektyw Unii Europejskiej, w tym w szczególności w Dyrektywie ramowej, czyli dyrektywie Rady z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy (89/391/EWG).

Pierwsze próby stworzenia nowego *Kodeksu pracy* podjęła utworzona w roku 2002 pierwsza Komisja Kodyfikacyjna Prawa Pracy, której kadencja trwała cztery lata. Po upływie okresu działalności Komisji projekty nowych dwóch *Kodeksów pracy* zostały przedstawione rządowi w kwietniu 2007 roku, a w roku 2008 opublikowano je w Internecie.

Powołana w dniu 15.09.2016 r. nowa Komisja Kodyfikacyjna Prawa Pracy pracowała nad projektami *Kodeksów pracy* z 2007 roku. Poza szeroko komentowanymi w mediach zmianami prawa pracy z zakresu stosunku pracy, urlopów, czasu pracy, itp., zaplanowano także zmiany przepisów dotyczących technicznego bezpieczeństwa pracy.

W ostatnich miesiącach media bardzo obszernie omawiają i komentują nadchodzące zmiany w *Kodeksie pracy* dotyczące prawnych aspektów prawa pracy, nie mówi się o zmianach dotyczących technicznego bezpieczeństwa pracy.

2. Komisja kodyfikacyjna


Pierwsza Komisja Kodyfikacyjna Prawa Pracy została utworzona rozporządzeniem Rady Ministrów z 20 sierpnia 2002 r. i rozpoczęła działalność w październiku 2002 r. Jej kadencja trwała cztery lata, a efektem prac były dwa projekty: *Kodeksu pracy* i *Kodeksu zbiorowego prawa pracy*. Projekty kodeksów nie przybrały wprawdzie formy projektów ustaw, ale spotkały się z dużym zainteresowaniem partnerów społecznych i opinii publicznej, zwłaszcza po ich opublikowaniu w Internecie (2008 rok). Wynika ono zapewne stąd, że projekty zawierają kompleksową regulację indywidualnego i zbiorowego prawa pracy, obejmując wiele nowych spraw, jak np. zatrudnienie niepracownicze czy telepracę. Przepisy dotyczące tej ostatniej zostały zresztą już wykorzystane w nowych przepisach o telepracy, wprowadzonych do *Kodeksu pracy* w roku 2007.

Zainteresowanie projektami jest szczególnie żywe w środowisku nauki prawa, ponieważ znajdują w nich odbicie nowe koncepcje teoretyczne prawa pracy, wyrosłe w warunkach transformacji politycznej, gospodarczej i społecznej, dokonującej się w Polsce po 1989 roku, a także w następstwie integracji europejskiej i globalizacji gospodarki.

W dniu 15.09.2016 r. powołano nową Komisję Kodyfikacyjną Prawa Pracy, w skład której wchodzić wyłącznie prawnicy. Do komisji nie powołano ani jednego inżyniera czy też eksperta z zakresu technicznego bezpieczeństwa

Streszczenie: W ostatnich miesiącach media bardzo szeroko omawiają i komentują nadchodzące zmiany w *Kodeksie pracy* dotyczące prawnych aspektów prawa pracy, nie mówi się o zmianach dotyczących technicznego bezpieczeństwa pracy.

W artykule porównano aktualnie obowiązujące przepisy prawa z projektem *Kodeksu pracy*, który został przekazany do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Przeprowadzona analiza zaproponowanych przez prawników zmian wskazuje na uproszczenie wymagań prawnych z zakresu bezpieczeństwa maszyn.

 **Abstract:** In recent months we have witnessed numerous comments and discussions in the media on the subject of upcoming changes in the Labor Code, regarding legal aspects of the labor law. However, the media never mention the changes in technical safety at the workplace.

The article compares currently abiding legal regulations with the Labor Code draft, which has just recently been submitted to the Ministry of Family, Labor and Social Policy. The analysis of regulations drafted by lawyers indicates planned simplification of legal requirements in the field of machine safety.

pracy. W związku z tym pojawiły się obawy o zmiany treści przepisów Dziesiątego *Kodeksu pracy*, gdyż ich formułowanie powinno wynikać z wiedzy praktycznej i uwzględniać techniczne aspekty bezpieczeństwa pracy.

3. Dział dziesiąty Kodeksu pracy

Aktualnie obowiązująca ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeks pracy*, zawiera: 15 Działów i 304 artykuły. Kwestie dotyczące bezpieczeństwa maszyn zostały opisane w Rozdziale czwartym Działu dziesiątego, który zawiera 5 artykułów.

Aby omówić proponowane zmiany przepisów dotyczących maszyn, warto przytoczyć ich aktualne brzmienie:

- art. 215 nakłada obowiązek zapewnienia odpowiednich standardów w zakresie budowy maszyn i urządzeń.

Zgodnie z tym przepisem pracodawca jest obowiązany zapewnić, aby stosowane maszyny i inne urządzenia techniczne:

- zapewniały bezpieczne i higieniczne warunki pracy, w szczególności zabezpieczały pracownika przed urazami, działaniem niebezpiecznych substancji chemicznych, porażeniem prądem elektrycznym, nadmiernym hałasem, działaniem drgań mechanicznych i promieniowania oraz szkodliwym i niebezpiecznym działaniem innych czynników środowiska pracy;
- uwzględniały zasady ergonomii.

Na uwagę zasługuje fakt, że *Kodeks pracy* nie rozróżnia w tym miejscu maszyn w aspekcie ich roku produkcji, a w konsekwencji przyporządkowania do wymagań zasadniczych [2] lub minimalnych [3].

- art. 216 wprowadza obligatoryjność stosowania zabezpieczeń;

W przypadku, gdy maszyny i inne urządzenia techniczne, które nie spełniają wymagań określonych w art. 215, na pracodawcę nałożono obowiązek wyposażenia ich w odpowiednie zabezpieczenia. Do obowiązków pracodawcy należy także wyposażenie maszyny lub innego urządzenia technicznego w odpowiednie zabezpieczenia, w przypadku gdy konstrukcja zabezpieczenia jest uzależniona od warunków lokalnych.

Konstrukcja powyższych przepisów kodeksowych wskazuje, że pozostaje aktualny pogląd Sądu Najwyższego (wyrok SN z dnia 25 kwietnia 1962 r., 4CR 811/61, OSNCP 1963, nr 6, poz.

134), że pracodawca nie może się zastrzegać odpowiedzialnością producenta za dopuszczenie do ruchu maszyny, urządzenia lub narzędzia niespełniającego wymagań bezpieczeństwa. Nie zwalnia pracodawcy od odpowiedzialności także fakt, że producent uznał urządzenie za bezpieczne, wydając stosowny dokument (np. Deklarację zgodności WE).

- art. 217 wprowadza standardy jakości maszyn i urządzeń;

Przepis ten zakazuje wyposażania stanowisk pracy w maszyny i inne urządzenia techniczne, które nie spełniają wymagań dotyczących oceny zgodności określonych w odrębnych przepisach.

Analizując treść tego przepisu, uwzględniając zawarte w nim sformułowanie „Niedopuszczalne jest...”, można stwierdzić bezwzględny zakaz wyposażania stanowisk pracy w maszyny niespełniające wymagań zasadniczych. Odniesienie do wymagań dotyczących oceny zgodności, w aspekcie przepisów dotyczących maszyn, dotyczy ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz.U. Nr 166, poz. 1360), do której przepisem wykonawczym (na podstawie art. 9) jest aktualnie obowiązujące Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 października 2008 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla maszyn [1]¹.

Wyżej wymienione przepisy dotyczące oceny zgodności obowiązują od dnia przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Wobec powyższego nasuwają się pytania:

1. Czy przepis ten odnosi się do maszyn i urządzeń, które zostały po raz pierwszy wprowadzone do obrotu lub oddane do użytku na terenie Polski jako kraju członkowskiego po tej dacie?
2. Czy zakaz ma zastosowanie do wszystkich stanowisk pracy, które zostały i są wyposażane w jakiegokolwiek maszyny po tej dacie?

Czytając przepis literalnie, stwierdzić należy z całą stanowczością, że odpowiedź twierdząca powinna być udzielona na pytanie drugie.

reklama

reklama

Konsekwencją tak sformułowanego zapisu kodeksowego jest zakaz wyposażenia stanowisk pracy w maszyny, które nie spełniają wymagań zasadniczych, zgodnie z którymi należy przeprowadzić właściwą procedurę oceny zgodności, zapewnić bezpieczeństwo maszyny, a następnie sporządzić Deklarację zgodności WE i oznakować maszynę znakiem CE. Oznacza to, że tworząc stanowisko pracy, niedopuszczalne jest wyposażenie go w maszynę wyprodukowaną przed 1 maja 2004 roku, która nie spełnia ww. wymagań zasadniczych. Wobec tego użytkowanie maszyn bez spełnienia tych wymagań jest możliwe wyłącznie na tych stanowiskach, które były zorganizowane przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

Powyższa interpretacja wydaje się jednoznaczna i trudno byłoby z nią dyskutować bądź podejmować próby dywagacji interpretacyjnych wobec jednoznacznie sformułowanego art. 217 ustawy *Kodeksu pracy* o treści: „Niedopuszczalne jest wyposażenie stanowisk pracy w maszyny i inne urządzenia techniczne, które nie spełniają wymagań dotyczących oceny zgodności określonych w odrębnych przepisach”.

Przepis ten nie jest jednak w praktyce egzekwowany przez organy państwowe nadzorujące bezpieczeństwo pracy. Państwowa Inspekcja Pracy ogranicza stosowanie tego zakazu do maszyn wprowadzonych do obrotu w Polsce po 1 maja 2004 roku, na co brzmienie przepisu nie daje uzasadnienia prawnego.

Ranga omawianego wymogu prawnego nabiera szczególnego znaczenia wobec faktu, iż naruszenie sformułowanego w nim zakazu znajduje swoje miejsce w przepisach sankcyjnych i powinno być przedmiotem postępowania wykroczeniowego – zgodnie z art. 283 § 2 *Kodeksu pracy*.

- art. 218 nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów art. 215 i 217 także do narzędzi pracy.
- art. 219 formułuje dodatkowe wymagania szczególne;

Zgodnie z art. 219 *Kodeksu pracy* przepisy art. 215 i 217 w niczym nie naruszają szczególnych wymagań określonych w innych przepisach, wyodrębnionych ze względu na specyfikę danych maszyn i urządzeń technicznych oraz ich przeznaczenie. Ustawodawca wymienia wprost, że dotyczy to maszyn i innych urządzeń technicznych:

- będących środkami transportu kolejowego, samochodowego, morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego;
- podlegających przepisom o dozorcze technicznym;
- podlegających przepisom prawa geologicznego i górniczego;
- podlegających przepisom obowiązującym w jednostkach podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych;
- podlegających przepisom prawa atomowego.

Odrębność regulacji prawnej wynika bowiem ze specyfiki tych urządzeń i maszyn, gdyż służą one szczególnym celom i stwarzają (bądź mogą stwarzać) szczególnego rodzaju zagrożenia. W związku z powyższym muszą one podlegać znacznie ostrzejszym reżimom.

4. Projektowane zmiany w zakresie bezpieczeństwa maszyn

Warto poddać analizie obszar bezpieczeństwa maszyn w projekcie nowelizacji *Kodeksu pracy*. Pierwszym i najistotniejszym spostrzeżeniem jest fakt, że zmniejsza się w nim liczba zapisów dotyczących maszyn. Co ciekawe, w Księdze czwartej zatytułowanej „Ochrona pracy”, słowo „maszyny” (w jakiegokolwiek formie gramatycznej) występuje jedynie 3 razy, a w odniesieniu do zapewnienia bezpieczeństwa maszyn tylko 2 razy. Natomiast w uzasadnieniu projektu *Kodeksu pracy* słowo „maszyny” nie występuje ani raz.

Projekt w zakresie bezpieczeństwa maszyn ogranicza się do jednego artykułu, zawierającego 2 paragrafy:

- art. 261 § 1 o treści: „Pracodawca jest obowiązany wyposażać stanowiska pracy w maszyny i inne urządzenia techniczne oraz zapewniać narzędzia

pracy, które spełniają wymagania określone w przepisach odrębnych”.

Zważywszy na fakt, że problematyka bezpieczeństwa maszyn została usankcjonowana w polskich przepisach szczegółowych, tego rodzaju delegacja prawna w sposób kompleksowy rozwiązuje te kwestie i nie powoduje wątpliwości interpretacyjnych na poziomie *Kodeksu pracy*. Przepisami, o których mowa, są zarówno wymagania ogólne opisane w rozporządzeniach:

- w sprawie ogólnych przepisów bhp [4],
- w sprawie wymagań minimalnych [3],
- w sprawie wymagań zasadniczych [2],

wymagania szczegółowe dla określonego rodzaju maszyn, zawarte w innych rozporządzeniach, np.:

- w sprawie bhp przy użytkowaniu wózków jezdniowych z napędem silnikowym [5]²,
- w sprawie bhp podczas eksploatacji maszyn i innych urządzeń technicznych do robót ziemnych, budowlanych i drogowych [6];
- w sprawie bhp przy obsłudze obrabiarek do drewna [7],

jak i te, które zostały wymienione w aktualnie obowiązującym art. 219 *Kodeksu pracy*.

- art. 261 § 2 o treści: „W razie gdy konstrukcja zabezpieczenia maszyny lub innego urządzenia technicznego jest uzależniona od warunków lokalnych, wyposażenie maszyny lub innego urządzenia technicznego w odpowiednie zabezpieczenia należy do obowiązków pracodawcy”.

Przepis ten jest przeniesieniem zapisu aktualnie obowiązującego art. 216 § 2 *Kodeksu pracy*.

Na uwagę zasługuje także proponowana zmiana w przepisach sankcyjnych, które zostały zredukowane i w których nie występuje zapis penalizujący wyposażenie stanowiska pracy w maszyny i inne urządzenia techniczne, które nie spełniają wymagań dotyczących oceny zgodności. Jest to konsekwencja rezygnacji z zakazu określonego w art. 217 aktualnie obowiązującego *Kodeksu pracy*.

Spśród przepisów sankcyjnych, obejmujących także naruszenia z zakresu bezpieczeństwa maszyn, pozostaje zagrożenie grzywną za szeroko pojęte nieprzestrzeganie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy. W zakresie przedmiotowym tego przepisu (art. 381 § 1 projektu *Kodeksu pracy*) zawierają się także wszelkie naruszenia przepisów obejmujących bezpieczeństwo maszyn.

5. Wnioski

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Pracy 14 marca 2018 r. zakończyła prace nad projektem *Kodeksu pracy*, który w znaczny sposób upraszcza i redukuje wymagania prawne z zakresu bezpieczeństwa maszyn. O dalszych losach projektów zdecyduje Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej.

Jedną z najistotniejszych zaproponowanych zmian jest usunięcie aktualnie obowiązującego zakazu wyposażania stanowisk pracy w maszyny i inne urządzenia techniczne, które nie spełniają wymagań dotyczących oceny zgodności oraz związanego z nim przepisu sankcyjnego.

Słuszne wydaje się także niepodjęcie wyjątków od obowiązującego zakazu wyposażania stanowisk pracy w maszyny i inne urządzenia techniczne, które nie spełniają wymagań dotyczących oceny zgodności oraz związanego z nim przepisu sankcyjnego.

Przypisy

1. Poprzednio:

1. rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 10 kwietnia 2003 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla maszyn i elementów bezpieczeństwa (Dz.U. Nr 91, poz. 858) – obowiązywało od 01.05.2004 r. do 31.12.2005 r.
2. rozporządzenie Ministra Gospodarki z 20 grudnia 2005 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla maszyn i elementów bezpieczeństwa (Dz.U. Nr 259, poz. 2170) – obowiązywało od 01.01.2006 r. do 28.12.2009 r.

2. UWAGA: w dniu 10 sierpnia 2018 r. wchodzi w życie nowe rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy użytkowaniu wózków jezdniowych z napędem silnikowym (Dz.U. 2018, poz. 47).

Literatura

- [1] <https://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/prawo-pracy/art,9798,komisa-kodyfikacyjna-zakonczyła-prace.html>
- [2] Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 października 2008 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla maszyn (Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1228).
- [3] Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w zakresie użytkowania maszyn przez pracowników podczas pracy (Dz.U. z 2002 r. Nr 191, poz. 1596 ze zmianami).
- [4] Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650 ze zmianami).
- [5] Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 10 maja 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy użytkowaniu wózków jezdniowych z napędem silnikowym (Dz. U. Nr 70, poz. 650 ze zmianami).
- [6] Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 20 września 2001 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas eksploatacji maszyn i innych urządzeń technicznych do robót ziemnych, budowlanych i drogowych (Dz. U. Nr 118, Poz. 1263 ze zmianami).
- [7] Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 14 kwietnia 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze obrabiarek do drewna (Dz.U. Nr 36, poz. 409).



dr inż. Radosław Gonet
EcoMS Consulting Sp. z o.o.